

Speech door Sabri Saad El Hamus ter gelegenheid van de Vrijheidslezing 2011, 5 mei 2011

Een jaar geleden, op 4 mei 2010, zat ik even voor achten in het Amsterdams café Het Blauwhoofd, zo'n vijf minuten fietsen van De Dam verwijderd. Ik had daar een afspraak met een acteur om te praten over een toekomstig toneelproject. De barman had de radio aanstaan en we hoorden flarden van de plechtigheid op De Dam. Kort voor 8 uur draaide hij de radio harder en riep door het café: "Dames en heren, twee minuten stilte." Het propvolle café verstomde en zwijgend keek iedereen voor zich uit, verzonken in gedachten. Het was een vreemde gewaarwording: een altijd rumoerig café in stilzwijgen gehuld. Opeens hoorden we op de radio geschreeuw en gegil van mensen en werd de uitzending plotseling onderbroken. We schrokken en vreesden onmiddellijk het ergste: een aanslag op de koningin, een bom tussen de menigte. De stilte in het café veranderde in een verontrust geroezemoes. Toen ik na thuiskomst de werkelijke toedracht hoorde, dat één schreeuwende man al die paniek veroorzaakt had, besepte ik weer hoezeer de angst ons leven beheerst.

Paniek in een menigte van duizenden mensen omdat de angst in duizenden hoofden regeert. Op de Dam waren het er duizenden, op het Tahrirplein in januari van dit jaar waren het er miljoenen: man-vrouw, jong-oud, student-arbeider, facebookgebruiker-analfabeet, christen-moslim. Miljoenen mensen in wiens hoofd en hart geen plaats meer was voor angst, allen overtuigd van, en verbreederd door één doel: vrijheid!

Voor het Westen leek het of de revolutie in Egypte spontaan ontstond, maar de Egyptische opstand tegen corruptie, armoede en hoge voedselprijzen sluimerde al jaren. In de eerste week van januari dit jaar was ik in Egypte en merkte nog weinig van wat zou gaan komen. Wel was er in die week, op 1 januari, een aanslag op een Koptische kerk in Alexandrië die voor onrust tussen christenen en moslims zorgde. Later, na het uitbreken van de opstand, werd ontdekt dat de burgemeester van Alexandrië dit in scene had gezet om de bevolkingsgroepen tegen elkaar op te spelen, als een afleidingsmanoeuvre om zo het opkomend verzet tegen de regering de kop in te drukken. Ik kom uit een tijd dat Christenen en moslims vredig met elkaar omgingen. Ik zat met

Christelijke kinderen samen in de schoolbanken en we leerden dat de naam Egypte afgeleid is van het woord kopt en dat de oorspronkelijke bewoners van het land de Kopten waren. De avond van de 6e januari nam ik deel aan een bijeenkomst van christenen en moslims samen, georganiseerd om te laten zien dat de twee bevolkingsgroepen prima samen kunnen leven in één land, die avond zag ik weer de erfenis van onze oude beschaving in de gezichten van de mensen om me heen, de vredelievendheid die zo kenmerkend is voor het karakter van het Egyptische volk.

In de taxi op weg naar het vliegveld voor mijn vlucht terug naar Nederland besprak ik de politieke situatie van het land met de taxichauffeur die duidelijk ook geen aanhanger van Mubarak was. We zijn met tachtig miljoen Egyptenaren, zeiden we tegen elkaar, al zou er maar 1 miljoen de straat opgaan om te demonstreren, dan zouden we al heel wat bereiken. We konden toen niet vermoeden dat de hemelpoorten op dat moment wagenwijd openstonden en onze wens twee weken later in vervulling zou gaan. We hielden het niet voor mogelijk.

Het startschot voor de Arabische lente werd een week later gegeven door Tunesië en al snel volgde Egypte. Ik zat thuis in Amsterdam voor de televisie en keek naar Al Jazeera en vanaf die dag is de TV in ons huis niet meer uit geweest. Ik toerde in die week met een voorstelling door het land en ik moest me iedere keer weer losscheuren van de tv als ik weg moest. Het liefst had ik het nieuws 24 uur per dag gevolgd. Ik voelde een sterke betrokkenheid bij Egypte, het land kreeg weer een centrale plek in mijn leven, de plek die het verdiende. Ik heb altijd gezegd: Egypte is mijn moeder en Nederland mijn vrouw. Mijn moeder was nu in nood en ik wilde helpen. Dat was ook de vraag die me in ieder programma als Egypte-deskundige (want dat was ik opeens) werd gesteld: wanneer ga je? Wat doe je nog hier?

Ja, wat deed ik hier nog? Wachten op het juiste moment? Dat moment kwam toen ik op 7 februari naar Al Jazeera keek en daar werd aangekondigd dat er die week 3 keer een miljoenendemonstratie zou plaatsvinden in Caïro, op zondag, dinsdag en vrijdag. Nu moet ik gaan, dacht ik, ik moet er sowieso vrijdag bij zijn. Maar ik wilde niet alleen gaan, ik wilde een cameraploeg mee om het te registreren, niet vanuit een journalistiek oogpunt maar vanuit een persoonlijke betrokkenheid. Ik benaderde het TV-programma "Altijd wat", waar

ik eerder die week een interview had gegeven en tot mijn grote vreugde zeiden ze meteen ja. We arriveerden op 10 februari, de dag dat het leger Mubarak geadviseerd had zijn macht op te geven omdat het volk niet meer in toom te houden was. De sfeer was gespannen. Bij aankomst op het vliegveld moesten we onze camera afstaan, die zouden we bij het verlaten van het land pas weer terugkrijgen. We hadden even de angst dat we zonder camera een historisch moment van een revolutie zouden moeten verslaan, maar konden gelukkig een camera in Caïro huren.

Mijn hotelkamer had vanaf het balkon uitzicht op het Tahrirplein, opeens kreeg het platte TV- beeld diepte en kwam voor mijn ogen tot leven. Ik wil erop, was het enige dat ik nog kon denken. Die avond was een speech aangekondigd van Mubarak, iedereen verwachtte dat hij zijn aftreden zou aankondigen. Ik stond op het plein, te midden van een miljoen mensen en ongeloof groeide naarmate de speech vorderde: hij zei helemaal niets over aftreden. Er had een chaos kunnen ontstaan: een miljoen teleurgestelde woedende mensen bij elkaar op een plein, maar ik was geen moment bang. Ik stond ertussen en voelde dat het niet mis zou gaan. Het kreeg iets van een spannende WK finale, met verlenging, sudden death of penalty's. We wachtten af hoe de spelers weer het veld op zouden komen, de wedstrijd kon niet lang meer duren.

En al die dagen bivakkeerde het volk al op het plein en voerde, naast de strijdlust, de humor van de Egyptenaren de boventoon. Sommige beelden staan op mijn netvlies gebrand. Om zich te wapenen tegen de stenen van de Mubarak-aanhangers verzonnen de demonstranten de meest creatieve hoofddekfels: een stapel lege waterflessen vastgebonden op het hoofd met een shawl, omgekeerde emmers bovenop het hoofd, en daaronder altijd een grote grijns op het gezicht. Zo poseerden ze gewillig voor de buitenlandse pers, het leverde portretten op van standvastige opstandelingen.

Alle ogen van de wereld waren in die dagen gericht op het Tahrirplein en de Egyptenaren wilden hun strijd aan de wereld tonen. Baby's werden al slapend meegedragen in de armen van hun moeders, jonge kinderen torenden hoog op de schouders van hun trotse vaders, hun gezichtjes beschilderd in de kleuren van de Egyptische vlag. Een jong stel trouwde op het Tahrirplein, een zwangere vrouw wilde er zelfs bevallen, maar het gezond verstand van de omstanders zorgden er gelukkig voor dat dat in een ziekenhuis gebeurde. De sfeer werd nooit haatdragend. Geen enkele buitenlandse vlag werd verbrand. Als iemand

agressief tekeer ging werd hij gesust door de anderen. De rol van het leger werd uitgeschakeld door ze niet als vijand maar als vriend binnen te halen. “Het leger, het volk, hand in hand”, werd er luid gescandeerd. De soldaten werden omhelsd en tegen de borst gedrukt, zo werd ze de wapens uit handen genomen. Letterlijk, want bloemen werden met hun steel in de lopen van de geweren gestoken.

Het beeld van de demonstranten die met velen een cordon om het Egyptisch Museum vormden om het te beschermen tegen de plunderaars van Mubarak zal ik nooit vergeten. De Egyptenaren verdedigden de beschaving en het erfgoed van hun land.

De volgende dag waren we op weg naar het tv gebouw waar veel mensen zich zouden verzamelen voor een nieuwe demonstratie. Plotseling hoor ik vanuit een auto het radiobericht dat Mubarak zijn aftreden bekend maakt. Ik kan het niet geloven, steek mijn hoofd in de auto, de bestuurder bevestigt het nieuws. Ik schreeuw uitzinnig naar de omstanders, ik schreeuw de longen uit mijn lijf, ik huil, ik lach, ik omarm iedereen die ik tegenkom. Later, als ik de beelden terugzie, verbaas ik me over mijn reactie. Waarom ben ik zo uitzinnig? Ik heb al een heel ander leven opgebouwd in Nederland. Ik leef al in vrijheid. Dan beseft ik dat het te maken heeft met hoe ik mijn land achterliet. Ook ik hoorde bij een generatie die probeerde in opstand te komen tegen de toenmalige regering van Sadat, ook ik liep, ondanks de bezwaren van mijn ouders, mee in demonstraties om te vechten voor betere economische en politieke levensomstandigheden. Maar wij hadden geen face-book, wij moesten langs de huizen om de mensen mee te krijgen. En omdat het toen niet lukte hebben veel jongeren, net als ik, het land verlaten, op zoek naar een beter bestaan buiten Egypte. Maar nu zijn er de face-book demonstranten en hen is het wel gelukt het zaad van de revolutie te planten in de Egyptische aarde. Deze generatie heeft de strijd gestreden en de eerste ronde gewonnen en met hun overwinning is mijn strijd eindelijk ook gestreden.

Tahrir betekent vrijheid. Deze revolutiedagen heeft het plein zijn naam eer aan gedaan. De vrijheid lag op het plein, het plein was weer van het volk en het beste bewijs daarvoor zag ik de volgende dag: massa's mensen maakten het

plein schoon, veegden alle troep bij elkaar, haalden de geïmproviseerde barricades uit elkaar en schilderden de stoepranden weer wit.

Op 4 en 5 mei herdenken we de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog en vieren we de bevrijding Nederland. Dat moet zo blijven om ons te herinneren waarvoor ze gevochten hebben, waarvoor ze gestorven zijn. Vandaag vieren we de vrijheid. Laten we vandaag ook stilstaan bij en onze steun betuigen aan degenen die voor die vrijheid vechten.

Laten we de Egyptische revolutie nemen als het grote voorbeeld van wat een miljoen mensen kunnen bereiken die geen angst meer kennen, maar overtuigd zijn van hun recht op een leven in vrijheid. Als ooit de Nobelprijs voor Vrede aan een volk wordt uitgereikt, zou het misschien het Egyptische volk moeten zijn die hem mag ontvangen.